

رابطه مسئولیت احتیاطی سازمان‌ها با پیشگیری اجتماعی از جرم^۱

خلیل قاسم‌نژاد^۲، علی‌رضا جزینی^۳، یوسف محمدی‌مقدم^۴، عبدالله هندیانی^۵

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۶/۱۸ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۸/۱۲

چکیده

زمینه و هدف: یکی از مؤلفه‌های بسترساز پیشگیری اجتماعی از جرم، مسئولیت احتیاطی سازمان‌ها است که می‌تواند سازمان‌ها را در مقابل جامعه پاسخگو کرده و پلیس را در کاهش و کنترل جرائم یاری دهد. این پژوهش به بررسی رابطه مسئولیت احتیاطی سازمان‌ها با پیشگیری اجتماعی از جرم می‌پردازد.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش را کارشناسان حوزه پیشگیری اجتماعی از جرم در ۱۲ سازمان متولی پیشگیری از جرم در استان تهران تشکیل داده‌اند و حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۲۱۷ نفر برآورد شد. داده‌ها با کمک پرسشنامه روا و پایا (آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۸۲) جمع‌آوری و با آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تحلیل شد.

یافته‌ها و نتایج: پژوهش نشان داد که همه مولفه‌های مسئولیت‌های احتیاطی سازمان‌ها با پیشگیری از جرم رابطه دارد و از نظر شدت رابطه، این ترتیب حاکم است: عدالت اجتماعی با ضریب ۲/۷۱ در رتبه اول، تعامل با جامعه با ضریب ۲/۵۱ در رتبه دوم، التزام اجتماعی با ضریب ۲/۴۲ در رتبه سوم و امنیت در راستای توسعه پایدار با ضریب ۲/۳۶ در رتبه چهارم.

کلیدواژه‌ها

مسئولیت احتیاطی، سازمان، نیروی انتظامی، پیشگیری از جرم، پیشگیری اجتماعی از جرم

۱ این مقاله برگرفته از رساله دکتری رشته مدیریت پیشگیری از جرم در دانشکده فرماندهی و ستاد دانشگاه علوم انتظامی امین است.

۲ دانشجوی دکتری مدیریت پیشگیری از جرم دانشگاه علوم انتظامی امین، ایران. رایانامه:

kh_ghasemi2013@yahoo.com

۳ دانشیار گروه پیشگیری انتظامی دانشگاه علوم انتظامی امین و رئیس انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران. (نویسنده

مسئول). رایانامه: alirj1101@gmail.com

۴ دانشیار گروه مدیریت راهبردی دانشگاه علوم انتظامی امین و عضو انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران. رایانامه:

you_mohammad@yahoo.com

۵ دانشیار گروه مدیریت راهبردی دانشگاه علوم انتظامی امین و عضو انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران. رایانامه:

Hendiani.s1343@gmail.com

مقدمه

بر اساس قانون، پیشگیری از وقوع جرم عبارت است از «پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از بین بردن یا کاهش آن» (پیریایی، ۱۳۹۷، ص ۲). در طول قرون متمادی، بکارگیری چنین تدابیر و اقداماتی برای حفظ حقوق فردی و اجتماعی و تأمین امنیت همه‌جانبه افراد، توجه دانشمندان علوم مختلف و سیاست‌مداران را به خود معطوف داشته است و بسیاری از اندیشمندان پیشگیری از جرم را در قالب نظریه‌هایی مانند «پیشگیری اجتماعی از جرم» و با تبیین مقوم‌هایی همچون «مسئولیت‌پذیری اجتماعی»، مورد تأکید قرار داده‌اند. به عقیده این اندیشمندان آحاد جامعه در تولید و تثبیت امنیت دارای مسئولیت بوده و باید از هرگونه عملی که به ایجاد خلل در ابعاد امنیت شود اجتناب و با آن مقابله کنند. بر این اساس یکی از راهبردی‌ترین اقداماتی که توسط عالمان علوم اجتماعی بیان شده، مسئولیت‌پذیری اجتماعی در پیشگیری از جرم است.

مسئولیت‌پذیری اجتماعی از سوی اندیشمندان و به‌ویژه جامعه‌شناسان، مفهومی است که بسط عمیق و وثیقی با نظم اجتماعی داشته و از آن به‌عنوان قوام‌بخش شالوده‌ها، هنجارها و تحکیم‌کننده قوانین و مقررات در سطح جامعه یاد می‌شود. مرگلر^۱، مسئولیت‌پذیری را توانایی نظم دادن به تفکرات، احساسات و رفتار همراه با اراده برای در نظر گرفتن خود به‌عنوان مسئول انتخاب‌هایی که انجام می‌دهیم و پیامدهای فردی و اجتماعی این رفتارها تعریف کرده است (مرگلر، ۲۰۰۷، ص ۷۱). البته مسئولیت‌پذیری اجتماعی منحصر و محدود به افراد (حوزه فردی روابط اجتماعی) نبوده، بلکه این مفهوم به سازمان‌ها نیز در سطح بسیطی قابل تعمیم است؛ بر این اساس «ویژگی اصلی مسئولیت اجتماعی عبارت است از تمایل یک سازمان در مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی

درباره پیامدهای فعالیت‌ها و تصمیماتش بر جامعه و محیط» (حساس‌یگانه و برزگر، ۱۳۹۲، ص ۵).

مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها، قبل از هر چیز چارچوب حاکمیت اخلاقی را مطرح می‌کند که براساس آن سازمان‌ها به فعالیت‌هایی اقدام کرده که شرایط جامعه را بهتر کرده و از انجام فعالیت‌هایی که باعث بدتر شدن وضعیت جامعه می‌شود پرهیز می‌کنند. از آنجا که سازمان‌ها براساس نیازهای اجتماعی ایجاد و به‌عنوان پدیده‌های قدرتمند، تأثیرات مثبت و منفی زیادی بر جامعه و نهادها، فعالیت‌ها و فرایندهای آن گذاشته و می‌گذارند، ضروری است که نسبت به این تصمیمات و اقدامات اثرگذار خود بر جامعه مسئولیت‌پذیر بوده و ملاحظات اخلاقی را رعایت کنند (قلی‌پور، ۱۳۹۲: ۱۲۷). از جمله اندیشمندانی که به مفهوم مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمانی پرداخته است «کارول» است. در مدل کارول مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمانی شامل ابعاد «مسئولیت اقتصادی»، «مسئولیت قانونی»، «مسئولیت اخلاقی» و «مسئولیت احتیاطی یا نوع‌دوستانه» است. در مجموع هدف برنامه‌های مسئولیت اجتماعی، ترغیب سازمان‌ها به انجام فعالیت‌های اخلاقی است که در راستای تحقق اهداف، اثرات نامطلوب سازمان بر جامعه و محیطی که در آن فعالیت می‌کنند را به حداقل ممکن می‌رساند (مقیم‌ی، ۱۳۹۳، ص ۱۶۲).

در چندساله اخیر، مفاهیمی همچون پیشگیری اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌ها، توسط نظریه پردازان علوم مختلف مورد توجه قرار گرفته و در کشور ما نیز نهادهای مرتبط با این امر از جمله قوه قضاییه و نیروی انتظامی در پی تغییر نگرش و رویکردهای پیشگیرانه با در پیش گرفتن راهبردهایی همچون «مسئول‌سازی» و «مشارکت‌دهی» سازمان‌ها در حوزه پیشگیری از جرم برآمده‌اند و با تدوین و تبیین سند ملی راهبردی پیشگیری قوه قضاییه، برای هریک از سازمان‌ها در راستای پیشگیری از

جرم شرح وظایف مدون و منسجمی منظور شده است. براساس این سند، یکی از عناصر فلسفه وجودی سازمان‌ها، مسئولیت اجتماعی آن‌ها در تحکیم و تعمیق امنیت و ایفای مسئولیت در پیشگیری از جرم است. با وجود این تلاش‌ها، بررسی‌ها نشان می‌دهد فعالیت اثربخشی از سوی سایر سازمان‌ها در حوزه پیشگیری از جرم محقق نشده و سند یادشده به‌عنوان مبنا و چراغ راه فعالیت‌های پیشگیرانه اجتماعی مورد امعان نظر این سازمان‌ها قرار نگرفته است. براساس آنچه بیان شد، این پژوهش می‌کوشد به صورت علمی به این پرسش اساسی پاسخ دهد که «بین مسئولیت احتیاطی سازمان‌ها با پیشگیری اجتماعی از جرم چه رابطه‌ای وجود دارد؟».

مبانی نظری

پیشگیری از جرم: محمندنسل و همکاران (۱۳۹۱)، پیشگیری‌های جدید را به دو دسته تقسیم کرده‌اند، دسته اول «پیشگیری اجتماعی^۱ و وضعی^۲» و دسته دوم «پیشگیری آزادی‌بخش». آن‌ها همچنین دسته‌بندی مبتنی بر فرایند مرحله‌ای وقوع جرم را ارائه کرده‌اند که براساس آن، دسته نخست پیشگیری‌ها، به علل و عوامل اولیه ارتکاب جرم اختصاص دارد و بیشتر ماهیت فرهنگی و اجتماعی دارد؛ دسته دوم آن مربوط به مرحله قبل از ارتکاب جرم است و ماهیت وضعی، امنیتی و انتظامی دارد؛ دسته سوم نیز اقدامات و تدابیر پیشگیرانه‌ای است که پس از ارتکاب جرم باهدف پیشگیری از تکرار جرم توسط مجرمان و عبرت جامعه صورت گرفته و بیشتر ماهیت قضایی (حقوقی و کیفری) دارد. اما پیشگیری اجتماعی، شامل اقداماتی است که به همه محیط‌های پیرامون فرد که در فرآیند جامعه‌پذیری و اجتماع‌پذیری نقش داشته و دارای کارکرد اجتماعی هستند مربوط می‌شود. در پیشگیری اجتماعی، تقویت سازوکارهای خودکنترلی (یا موانع اخلاقی) از یک‌سو و آموختن مهارت‌های اجتماعی برای تعامل با

1. Social Crime Prevention
2. Situational Crime Prevention

دیگران از سوی دیگر، به افراد جامعه آموزش داده می‌شود (نجفی‌ابرنندآبادی، ۱۳۸۷، ص ۱۲۲۸). پیشگیری اجتماعی را می‌توان نسل حقوق بشری پیشگیری از جرم دانست که در بستر نظریه‌های انتقادی جرم‌شناسی متولد شده است (ابراهیمی، ۱۳۹۰، ص ۱۵۰). اندیشه بهره‌جستن از پیشگیری اجتماعی نخستین بار توسط «انریکو فری» مطرح شده است؛ او بر این باور بود که تدابیر اجتماعی جایگزین کیفرها بهتر و اثرگذارتر از مجازات، جلوی بزه کاری را می‌گیرند (گسن، ۱۳۷۰، ص ۳۰۶). از نظر جرم‌شناسی، پیشگیری اجتماعی از جرم مبتنی بر علت‌شناسی جرم است؛ یعنی پیشگیری اجتماعی از جرم مستلزم قبول این واقعیت است که عوامل مختلفی در تکوین جرم نقش دارند و عوامل اجتماعی باید این عوامل جرم‌زا را خنثی کنند. پیشگیری اجتماعی یعنی مداخله در محیط اجتماعی عمومی، مانند محیط‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و محیط اجتماعی شخصی مانند محله، خانواده، مدرسه و... (نجفی‌ابرنندآبادی، ۱۳۸۷، ص ۷۶۰). به عبارت دیگر پیشگیری اجتماعی به‌دنبال متوقف کردن و ایجاد تحول در شرایط و اوضاع و احوالی است که فرد را به‌سوی جامعه‌ستیزی و ارتکاب جرم سوق می‌دهد. این پیشگیری با ایجاد تغییرات و اصلاحات در فرد و جامعه به‌دنبال جلوگیری از جرم به صورت پایدار و همیشگی است و درصدد آن است که اعضای جامعه را از طریق آموزش، تشویق و تنبیه با قواعد و هنجارهای اجتماعی آشنا و هم‌نوا کند. در «پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار»، سعی می‌شود عوامل جرم‌زا در محیط خنثی شوند و در «پیشگیری اجتماعی رشد‌مدار» سعی می‌شود با مداخله زودرس بر فرد و در محیط پیرامون وی، جلوی مزمن شدن بزه کاری و اقدامات مجرمانه در آینده گرفته شود (نجفی‌ابرنندآبادی، ۱۳۸۷، ص ۱۲۳۸).

مسئولیت اجتماعی: ۲۵۰۰ سال پیش، اولین مسئولیت اجتماعی یک حرفه‌ای به‌روشنی در سوگندنامه بقراط، پزشک یونانی، این‌گونه بیان شده است: «بالاترین اصل اخلاق آن

است که آگاهانه به کسی آسیب نرسانی». «دراکر» به استناد همین پند است که می‌گوید به کسی ضرر نرزدن قاعده اصلی اخلاق حرفه‌ای و قاعده اصلی اخلاق در مسئولیت‌های عمومی است (براتلو، ۱۳۸۶، ص ۹۴). «مسئولیت‌پذیری اجتماعی» و به‌ویژه «مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌ها» از جمله مفاهیمی است که از وارد شدن آن به ادبیات علمی کشورمان سال‌های زیادی نمی‌گذرد. از این مفهوم تعاریف زیادی ارائه شده است؛ کاستکاو بالزارووا^۱ (۱۹۹۱) مسئولیت‌پذیری اجتماعی را تعهد مداوم برای رفتار به شیوه اخلاقی و با بهبود کیفیت زندگی افراد و خانواده‌هایشان به علاوه بهبود اجتماع و جامعه در مقیاس وسیع‌تر می‌داند (ایمان و جلائیان بخشنده، ۱۳۸۹، ص ۳۴). ناکورما و واتانابه^۲ (۲۰۰۶) مسئولیت‌پذیری اجتماعی را یک ارزش گران‌بها که بر دموکراسی و جامعه دموکراتیک تأثیر می‌گذارد، معرفی می‌کنند (آپایدن و ارکان، ۲۰۱۰). فورد^۳ (۱۹۸۵) آن را پیروی از قوانین اجتماعی و برآوردن انتظاراتی که جامعه از فرد دارد، تعریف می‌کند. فلاک و هبلیج^۴ (۲۰۰۷) مسئولیت‌پذیری اجتماعی را تعهد داوطلبانه سازمان برای ایفای وظایف شفاف و غیرشفافی که انتظارات جامعه به‌طور قراردادی بر عهده آن نهاده شده است، تعریف می‌کنند (ابراهیمی‌نژاد و اکبری، ۱۳۸۸، ص ۲۲). و بالاخره، سرتو و گرا نیز مسئولیت‌پذیری اجتماعی را تعهد و تکلیف مدیریت به انجام کارهایی که حافظ و ارتقادهنده رفاه جامعه و علاقه‌های سازمان‌ها باشد، تعریف کرده‌اند (تقی‌زاده و سلطانی، ۱۳۸۹، ص ۹۸).

ابعاد مسئولیت اجتماعی: موسی ابوالعلی^۵ (۲۰۰۸) مسئولیت اجتماعی سازمان را که با نام‌های متعددی چون وجدان سازمان، عملکرد اجتماعی، کسب و کار مسئول و پایدار،

1 . Kastha & Balzarova

2 . Nakamura and Watanabe

3 . Ford

4 . Falck & Heblich

5 Musa obalola

مسئولیت شهروندی و پاسخگویی اجتماعی سازمان شناخته می‌شود (پاپ و همکاران^۱، ۲۰۱۱)، یکی از بحث‌برانگیزترین فلسفه‌های مدیریتی می‌خوانند. مسئولیت اجتماعی مجموعه وظایف و تعهداتی است که باید سازمان برای حفظ، مراقبت و کمک به جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کند، انجام دهد (پارادا دازا^۲، ۲۰۰۸، ص ۲۸۴). در جدول ۱، ابعاد و مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی از منظر نظریه پردازان مختلف ارائه شده است.

جدول ۱: مدل‌ها (مؤلفه‌های) مسئولیت اجتماعی

نظریه پرداز	مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی
گیلیگان ^۳ (۱۹۸۲)	ارتباطی؛ اجتماعی؛ حرفه‌ای سازمانی
دنسون و همکاران ^۴ (۲۰۰۰)	جامعه؛ محیط؛ اخلاق؛ مسئولیت‌های مالی
لانتوس ^۵ (۲۰۰۱)	مسئولیت اجتماعی اخلاقی؛ مسئولیت اجتماعی بشردوستانه؛ مسئولیت اجتماعی راهبردی
فلمنگ ^۶ (۲۰۰۲)	اقتصادی؛ قانونی؛ اخلاقی؛ عمومی و ملی
مک ویلیامز، سیگل و رایت ^۷ (۲۰۰۶)	وارد کردن الزامات اجتماعی در محصول نهایی و یا فرآیند تولید محصول؛ تغییر شیوه‌های مدیریت منابع انسانی؛ دستیابی به سطوح بالاتر بازدهی زیست‌محیطی از طریق بازیافت و کاهش آلودگی؛ پیشبرد اهداف سازمان‌های اجتماعی
فالک و هبیچ ^۸ (۲۰۰۷)	پاسخگویی مدیریتی؛ پاسخگویی سیاسی؛ پاسخگویی مالی؛ پاسخگویی عمومی؛ پاسخگویی حرفه‌ای؛ پاسخگویی قانونی
ویتانیالو ^۹ (۲۰۱۰)	قوانین و موارد قانونی؛ روابط اجتماعی؛ روابط کارکنان با یکدیگر و روابط کارکنان با اعضای خارج از سازمان؛ محیط زیست؛ کیفیت محصولات؛ نوآوری در محصولات؛ تعهد؛ مناسبات بشردوستانه

1 . Pop et al.

2 Parade, daza

3 Gilligan.

4 Denison et al

5 Lantos.

6 Fleming.

7 McWilliams, Siegel, & Wright.

8 Falck & Hebich

9 Vittanialo

مسائل محیط زیست؛ اخلاق تجاری؛ کارهای مشتری؛ کارهای شهری	اولو کودجو، فولکه و آدولجه ^۱ (۲۰۱۱)
مسئولیت‌های قانونی؛ مسئولیت‌های اخلاقی؛ مسئولیت‌های اقتصادی؛ مسئولیت‌های بشردوستانه (داوطلبانه)	شلدون ^۲ (۲۰۱۱)
سطح جواب‌گویی؛ مسئولیت‌پذیری؛ رقابت‌پذیری؛ شفافیت	چی هونگ چن ^۳ (۲۰۱۱)

در بین نظریه پردازان مختلف، کارول^۴ زمینه‌های مختلفی از مسئولیت‌پذیری اجتماعی را به منظور ارائه یک مدل، ترکیب کرده است. وی مسئولیت‌های اجتماعی هر سازمان را در چهار بعد مطرح کرده که عبارت‌اند از: مسئولیت اقتصادی، قانونی، اخلاقی و احتیاطی. در ادامه این ابعاد شرح داده می‌شود.

الف) مسئولیت اقتصادی^۵: مسئولیت اقتصادی پایه و اساس همه ابعاد در هرم مسئولیت‌پذیری اجتماعی توصیف می‌شود، زیرا همه مسئولیت‌های کسب و کارهای دیگر بر پیش‌بینی‌های مسئولیت اقتصادی نهاده شده است. از لحاظ تاریخی نیز سازمان‌های تجاری به‌عنوان نهادهای اقتصادی طراحی شده و برای ارائه کالا و خدمات به اعضای جامعه ایجاد شده است. نقش مدیران در اینجا این است که امین و معتمد اعضای سازمان در مورد سرمایه آن‌ها باشند. بنابراین، مسئولیت اقتصادی این است که از طریق تولید باکیفیت خوب و قیمت منصفانه برای مصرف‌کننده، سودآوری سرمایه‌ها را در پی داشته باشد؛

ب) مسئولیت قانونی^۶: مسئولیت قانونی از سازمان انتظار دارد که مأموریت‌های اقتصادی خود را در چارچوب قانون پیگیری کند. مسئولیت قانونی به‌عنوان لایه دوم از

1 Olowkudejo, Foluke & Aduloju

2 Sheldon.

3 Chi hung chen.

4 Carroll

5 economical responsibility

6 legal responsibility

هرم مسئولیت‌پذیری اجتماعی مطرح شده است. از این‌رو، قوانینی برای کنترل کسب و کارها تصویب می‌شود. قوانینی چون: قانون کار و تأمین اجتماعی، قانون ایمنی و سلامت کار، قانون ضد فساد اقتصادی یا حفظ محیط زیست و... در زمره این قوانین جای می‌گیرند؛

ج) مسئولیت اخلاقی^۱: مسئولیت اخلاقی به عنوان انتظارات جامعه از سازمان مبنی بر اینکه ارزش‌ها و هنجارهای جامعه را مدنظر داشته باشد و به آن‌ها احترام بگذارد، توصیف می‌شود و فراتر از چارچوب قوانین مکتوب است. مسئولیت‌های اخلاقی، پایبندی به اصول اخلاقی، انجام کارهای درست، عدالت، انصاف و احترام به حقوق مردم را دربرمی‌گیرد. مظهر مسئولیت‌های اخلاقی، استانداردها، هنجارها و یا انتظاراتی است که منعکس‌کننده برای همه افراد جامعه، چه مصرف‌کننده، کارکنان و سهامداران مبنی بر رفتار عادلانه با آن‌ها است؛

د) مسئولیت احتیاطی: در سطح چهارم، مسئولیت احتیاطی قرار دارد که فعالیت‌های بشردوستانه را درخواست می‌کند. در فرهنگ یونانی کار بشردوستانه، عشق به انسان‌ها و همکاران تعریف شده است. مسئولیت احتیاطی، تلاشی داوطلبانه از سوی سازمان به منظور رسیدگی به مسائل و معضلات جامعه است؛ بعد احتیاطی مجموعه وظایف و تعهداتی را دربرمی‌گیرد که سازمان باید برای حفظ و کمک به جامعه با نگرش همه‌جانبه و رعایت حفظ وحدت و مصالح عمومی کشور انجام دهد. تعبیر کارول از این مؤلفه، این است که سازمان با انواع فعالیت‌هایی، از معضلات جامعه بکاهد و کیفیت زندگی مردم را بهبود بخشد (مشبکی و خلیلی شجاعی، ۱۳۸۹؛ معمارزاده و وزیر، ۱۳۸۹؛ باربارا و استوارت^۲، ۲۰۰۴؛ فیلیزوز و فیسن^۳، ۲۰۱۱). به عقیده کارول،

1 moral responsibility

2 Barbara & Stewart

3 Filizöz & Fisne

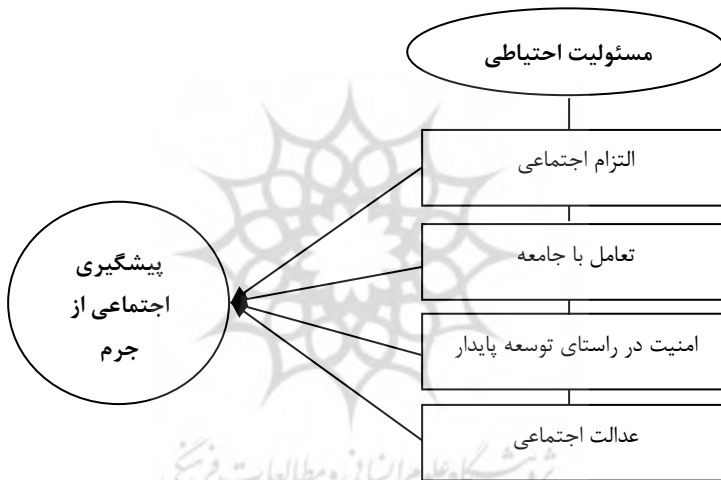
مسئولیت احتیاطی، تلاشی داوطلبانه از سوی سازمان به منظور رسیدگی به مسائل و معضلات جامعه است. یعنی صرف نظر کردن از پول و زمان در راستای خدمات داوطلبانه، همکاری داوطلبانه و کمک‌های داوطلبانه که بیشتر بحث وجدل‌ها در مورد مشروعیت و حدود مرز مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها و شرکت‌ها، روی همین موضوع تأکید دارد. برخی از این مسائل و معضلات جامعه شامل مواد مخدر، مشروبات الکلی، فقر و مقابله با جرم، بی‌سوادی، کمبود بودجه آموزشی و... است.

پیشینه پژوهش: ایمان و مرادی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با بررسی عوامل تأثیرگذار بر مسئولیت اجتماعی کارکنان در شرکت نفت کرمانشاه دریافتند که از خودیگانگی اجتماعی با مسئولیت اجتماعی در ابعاد قانونی، اقتصادی، اخلاقی و بشردوستانه و در کل با مسئولیت‌پذیری اجتماعی رابطه معناداری دارد. در پژوهشی که توسط پوراسدی و معدنی (۱۳۹۵) با موضوع تأثیر مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی بر کیفیت ارائه خدمات انتظامی انجام گرفته نشان دادند که رابطه معناداری بین برخی از مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی و کیفیت ارائه خدمات انتظامی وجود دارد. حبیبی و همکاران (۱۳۹۵) نیز در بررسی مؤلفه‌های ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی دریافتند که پنج بعد اساسی در مدل مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه وجود دارد که عبارت‌اند از: ابعاد بشردوستانه، اقتصادی، قانونی، اخلاقی و فناوری. در پژوهشی که توسط کوهی (۱۳۹۵)، با موضوع بررسی تأثیر سلامت سازمانی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان دانشگاه تبریز انجام گرفته، مشاهده شده است که سه بعد سلامت سازمانی یعنی روحیه و انگیزش، سرعت و زمان انجام کارها و رهبری سازمان توانسته تا ۳۳/۱ درصد از تغییرات مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان را تبیین کند. بابائیان و همکاران (۱۳۹۴)، با رتبه‌بندی ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیروی انتظامی در تأمین امنیت در استان قزوین، سه عامل مسئولیت‌پذیری اجتماعی شامل اجتماعی-دینی، فرهنگی، سیاسی و

شغلی - سازمانی را بر امنیت تأثیرگذار تشخیص داده‌اند. مجیبی و نبوی (۱۳۹۳)، در پژوهشی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مسئولیت اجتماعی را در دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه معناداری دانسته‌اند. یزدان‌پناه و حکمت (۱۳۹۲)، نشان داده‌اند که احساس عزت نفس، شیوه فرزندپروری منسجم، صمیمی و پاسخگو، مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی، اعتماد اجتماعی بین شخصی، اعتماد تعمیم یافته و نهادی، جنسیت و پایگاه اقتصادی اجتماعی متغیرهای تأثیرگذار بر مسئولیت پذیری اجتماعی هستند. نریمانی و همکاران (۱۳۹۲) به مقایسه نوع دوستی، حس همدلی و مسئولیت پذیری اجتماعی در افراد داوطلب و غیرداوطلب اهدای خون پرداختند و دریافتند که میانگین نمره مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دو گروه داوطلب و غیرداوطلب اهدای خون به ترتیب ۴/۱۳ و ۳/۶۸ است. همچنین میانگین متغیرهای نوع دوستی، همدلی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در گروه داوطلب بیشتر از افراد غیرداوطلب اهدای خون است. محمدی و شیخ‌الاسلامی (۱۳۹۲)، در مطالعه خود نشان دادند که مسئولیت‌پذیری، نقش واسطه‌ای در رابطه بین فردگرایی و نوع دوستی دارد. کیم و اسکاوان (۲۰۱۳) در بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان دو کشور کره و انگلستان نشان دادند که عوامل سیاسی، فرهنگی و نهادی در ارتباط بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌ها و انگیزش مؤثرند. سیل (۲۰۱۲)، در پژوهش خود نتیجه گرفت که مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌تواند عملکرد کارکنان را افزایش داده و در نهایت منجر به بالارفتن تعهد سازمانی آن‌ها شود. یافته‌های پژوهش ریلیانگ کو (۲۰۰۹)، مؤید آن بود که مسئولیت اجتماعی سازمان بر ارتقاء عملکرد سازمان به شکل مؤثری نقش دارد و با افزایش عملکرد در ابعاد مختلف، موفقیت سازمان‌ها رقم می‌خورد. جکسون و وید (۲۰۰۵) در بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و حس

مسئولیت در میان افراد پلیس، چنین نتیجه گرفتند که سرمایه اجتماعی ارتباط معناداری با حس مسئولیت‌پذیری پلیس و رفتار آگاهانه متعاقب آن ندارد. در مجموع بررسی نقادانه و ژرف‌نگرانه در مجموع پژوهش‌های انجام‌شده در مورد متغیرهای پژوهش نشان داد که هیچ‌کدام از پژوهش‌های انجام‌گرفته در داخل کشور به موضوعی مشابه با پژوهش پیش رو نپرداخته‌اند.

چارچوب نظری پژوهش: مدل مفهومی و فرضیه‌های پژوهش در ادامه صورت‌بندی شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

بر این اساس، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر تدوین شدند:

- ۱- بین التزام اجتماعی سازمان‌ها با پیشگیری اجتماعی از جرم رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین تعامل سازمان‌ها با جامعه با پیشگیری اجتماعی از جرم رابطه معناداری وجود دارد.

۳- بین مساعی سازمان‌ها برای نیل به امنیت (در راستای توسعه پایدار) با پیشگیری اجتماعی از جرم رابطه معناداری وجود دارد.

۴- بین عدالت اجتماعی سازمان‌ها با پیشگیری اجتماعی از جرم رابطه معناداری وجود دارد.

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش را کارشناسان حوزه پیشگیری اجتماعی از جرم در استان تهران تشکیل داده‌اند. این افراد از کارشناسان ۱۲ سازمان مسئول در پیشگیری از جرم انتخاب شده‌اند که براساس ماده ۷ قانون پیشگیری از وقوع جرم شامل قوه قضائیه، وزارت کشور، وزارت اطلاعات، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، وزارت کار و امور اجتماعی، صداوسیما، نیروی انتظامی، سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی، وزارت آموزش و پرورش، ستاد مبارزه با مواد مخدر، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز و برخی مؤسسه‌ها و سازمان‌های مسئول در پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم هستند. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۲۱۷ نفر برآورد شد. داده‌ها با کمک پرسشنامه روا و پایا (آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۸۲) جمع‌آوری و با آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تحلیل شد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی: جدول ۲، اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲. توصیف کلی سیمای نمونه آماری

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
سن	۲۵ تا ۳۵ سال	۴۷	۲۴	۲۴
	۳۶ تا ۴۵ سال	۹۳	۴۷/۴	۷۱/۴

۹۹	۲۷/۶	۵۴	۴۶ تا ۵۵ سال	وضعیت تأهل
۱۰۰	۱	۲	۵۶ سال و بالاتر	
۲/۶	۲/۶	۵	مجرد	
۱۰۰	۹۷/۴	۱۹۱	متأهل	
۳۳/۲	۳۳/۲	۶۵	کارشناسی	تحصیل
۷۹/۱	۴۵/۹	۹۰	کارشناسی ارشد	
۱۰۰	۲۰/۹	۴۱	دکتری و بالاتر	
۳۹/۸	۳۹/۸	۷۸	۶ تا ۱۰ سال	سابقه خدمت
۸۰/۶	۴۰/۸	۸۰	۱۱ تا ۱۵ سال	
۱۰۰	۱۹/۴	۳۸	۱۶ سال و بالاتر	

توصیف وضعیت موجود و وضعیت مطلوب مؤلفه‌های مسئولیت احتیاطی:

مؤلفه‌های مسئولیت احتیاطی در جدول ۳ توصیف شده است. این اطلاعات نشان می‌دهد که در مؤلفه التزام اجتماعی، بیشترین شکاف با نمره ۱/۸۰ مربوط به شاخص «کاهش آسیب‌های اجتماعی» و کمترین شکاف با نمره ۱/۶۶ مربوط به شاخص «کاهش تعارض‌های اجتماعی» است. در بررسی مؤلفه تعامل با جامعه نیز بیش‌ترین شکاف با نمره ۱/۶۶ مربوط به شاخص «تلاش برای کسب منفعت عمومی» و کمترین شکاف با نمره ۱/۳۹ مربوط به شاخص «بالا بردن توانایی بالقوه جامعه» است. در مؤلفه امنیت در راستای توسعه پایدار، بیش‌ترین شکاف با نمره ۲/۰۸ مربوط به شاخص «کمک به آموزش همگانی در حفظ امنیت» و کمترین شکاف با نمره ۱/۳۲ مربوط به شاخص «توجه به محیط زیست» و در مؤلفه عدالت اجتماعی، بیش‌ترین شکاف با نمره ۱/۶۹ مربوط به شاخص «عدالت آموزشی» و کمترین شکاف با نمره ۱/۳۲ مربوط به شاخص «تساوی و نفی هرگونه تبعیض» است.

جدول ۳. بررسی توصیفی وضعیت موجود و وضعیت مطلوب شاخص و مؤلفه‌های احتیاطی

مؤلفه	شاخص	میانگین موجود	میانگین مطلوب	شکاف
التزام اجتماعی	حل مشکلات اجتماعی	۲/۵۷	۴/۳۱	۱/۷۱
	کاهش تعارض‌های اجتماعی	۲/۵۲	۴/۱۷	۱/۶۶
	کاهش آسیب‌های اجتماعی	۲/۴۴	۴/۲۴	۱/۸۰
	توجه به فواید و سود اجتماعی	۲/۶۲	۴/۲۹	۱/۶۷
تعامل با جامعه	نگرش واقعی جامعه به امر پیشگیری	۲/۶۰	۴/۱۷	۱/۵۷
	توجه به باورهای حقیقی جامعه	۲/۶۳	۴/۲۸	۱/۶۴
	تلاش برای کسب منفعت عمومی	۲/۵۷	۴/۲۲	۱/۶۶
	بالا بردن توانایی بالقوه جامعه	۲/۷۲	۴/۱۲	۱/۳۹
امنیت در راستای توسعه پایدار	حفظ منافع برای نسل‌های آینده	۲/۷۱	۴/۲۳	۱/۵۳
	حفظ ارزش‌های جامعه	۲/۴۹	۴/۳۰	۱/۸۱
	کمک به آموزش همگانی در حفظ امنیت	۲/۲۹	۴/۳۷	۲/۰۸
	التزام به سیاست‌های حقوق بشر	۲/۵۱	۴/۴۲	۱/۹۱
عدالت اجتماعی	توجه به محیط زیست	۲/۷۶	۴/۰۷	۱/۳۲
	زندگی بهتر برای نسل بعد	۲/۳۷	۴/۳۵	۱/۹۸
	عدالت آموزشی	۲/۶۹	۴/۳۹	۱/۶۹
	تساوی و نفی هرگونه تبعیض	۲/۸۵	۴/۱۷	۱/۳۲
	توجه به آمایش سرزمین	۲/۶۵	۴/۲۱	۱/۵۶
	پرهیز از تبعیض در ارائه خدمات	۲/۸۰	۴/۱۹	۱/۳۹
	برابری اجتماعی	۲/۷۷	۴/۳۱	۱/۵۴

توصیف وضعیت موجود و مطلوب شاخص و مؤلفه‌های پیشگیری اجتماعی از جرم: مؤلفه‌های پیشگیری اجتماعی از جرم در جدول ۴ توصیف شده است. این اطلاعات نشان می‌دهد که در مؤلفه وضعیت اقتصادی، بیش‌ترین شکاف با نمره ۱/۵۷

مربوط به شاخص «ایجاد فرصت‌های شغلی و رفع بیکاری» و کمترین شکاف با نمره ۱/۳۳ مربوط به شاخص «تلاش برای کاهش محرومیت‌های اقتصادی» است. در مؤلفه وضعیت اجتماعی، بیش‌ترین شکاف با نمره ۱/۹۳ مربوط به «تلاش برای کاهش آسیب‌های اجتماعی (طلاق، اعتیاد، خشونت و...)» و کمترین شکاف با نمره ۱/۵۰ مربوط به شاخص «حمایت و تقویت مددکاران اجتماعی» است. در مؤلفه وضعیت فرهنگی، بیش‌ترین شکاف با نمره ۲ مربوط به شاخص «آموزش ارزش‌ها و هنجارها در سازمان و جامعه» و کمترین شکاف با نمره ۱/۴۰ مربوط به شاخص «حمایت و سرمایه‌گذاری در امور فرهنگی» و در مؤلفه وضعیت امنیتی بیش‌ترین شکاف با نمره ۲/۰۲ مربوط به «استفاده از دوربین‌های مداربسته در سازمان و سطح شهر» و کمترین شکاف با نمره ۱/۶۸ مربوط به شاخص «پشتیبانی مادی و معنوی از پلیس و دستگاه قضا» است.

جدول ۴. بررسی توصیفی وضعیت موجود و مطلوب شاخص و مؤلفه‌های پیشگیری اجتماعی از

جرم

مؤلفه	شاخص	میانگین موجود	میانگین مطلوب	شکاف
وضعیت اقتصادی	ایجاد فرصت‌های شغلی و رفع بیکاری	۲/۶۸	۴/۲۴	۱/۵۷
	تلاش برای رفع فقر و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر	۲/۸۰	۴/۲۳	۱/۴۳
	تخصیص بودجه در ساخت اردوگاه و مراکز بازپروری	۲/۸۰	۴/۱۹	۱/۳۹
	همسویی منافع اقتصادی با هنجارها و ارزش‌های جامعه	۲/۶۸	۴/۰۲	۱/۳۴
	تلاش برای کاهش محرومیت‌های اقتصادی	۲/۷۴	۴/۰۸	۱/۳۳
وضعیت اجتماعی	ایجاد محیط مناسب برای درمان و بازپروری مجرمان	۲/۷۲	۴/۱۷	۱/۴۵
	ترویج سبک زندگی ایرانی-اسلامی	۲/۴۶	۴/۱۱	۱/۶۵
	تلاش برای کاهش آسیب‌های اجتماعی (طلاق، اعتیاد و...)	۲/۳۳	۴/۲۷	۱/۹۳
	تحریک وجدان جامعه با تأکید بر آموزه‌های دینی باهدف کاهش جرائم	۲/۴۳	۴/۲۹	۱/۸۵
	حمایت و تقویت مددکاران اجتماعی	۲/۶۳	۴/۱۳	۱/۵۰

۱/۸۰	۴/۱۱	۲/۳۱	پیش‌بینی برنامه‌ای مدون برای پیشگیری از جرم در برنامه سالانه	
۱/۶۴	۴/۲۵	۲/۶۱	بهبود وضعیت بهداشتی و معیشتی مردم در مناطق محروم	
۱/۷۶	۴/۲۳	۲/۴۷	اشتراک مساعی در امور اجتماعی بدون در نظر گرفتن سود و زیان	
۱/۴۰	۴/۰۲	۲/۶۱	حمایت و سرمایه‌گذاری در امور فرهنگی	وضعیت فرهنگی
۱/۷۷	۴/۱۳	۲/۳۶	ترغیب مردم به قانون‌پذیری از طریق تبلیغات مناسب	
۱/۵۵	۴/۱۸	۲/۶۳	برنامه‌ریزی برای تولید کالاها و مطابق با ارزش‌های جامعه	
۱/۷۱	۴/۱۳	۲/۴۲	همکاری در برگزاری دوره‌های آموزشی پیشگیری از جرم	
۲	۴/۳۵	۲/۳۵	آموزش ارزش‌ها و هنجارها در سازمان و جامعه	
۱/۹۹	۴/۲۲	۲/۲۳	همکاری با عوامل انتظامی در کنترل محله‌های جرم‌خیز	وضعیت امنیتی
۲	۴/۳۲	۲/۳۲	همکاری مناسب در استقرار ایستگاه‌های پلیس در مناطق جرم‌خیز	
۲/۰۲	۴/۳۷	۲/۳۶	استفاده از دوربین‌های مداربسته در سازمان و سطح شهر	
۱/۸۱	۴/۳۳	۲/۵۲	پیش‌بینی ساختار سازمانی و تشکیلات متناسب با تکالیف مقرر قانونی	
۱/۶۸	۴/۳۰	۲/۶۲	پشتیبانی مادی و معنوی از پلیس و دستگاه قضا	
۱/۹۱	۴/۲۸	۲/۳۷	همکاری و مشارکت در پیشگیری از گسترش آسیب‌های اجتماعی	
۱/۸۱	۴/۲۸	۲/۴۷	پذیرش مسئولیت اقدامات انجام گرفته	

مقایسه توصیفی ابعاد مسئولیت‌پذیری احتیاطی سازمان‌ها در پیشگیری اجتماعی از جرم: در جدول ۵، میانگین‌های وضع موجود و مطلوب متغیرهای پژوهش ارائه شده است. این اطلاعات نشان می‌دهد که در متغیر مسئولیت احتیاطی، بیش‌ترین شکاف مربوط به مؤلفه التزام اجتماعی با نمره ۱/۷۱ و کمترین شکاف مربوط به مؤلفه عدالت اجتماعی با نمره ۱/۵۶ است. در متغیر پیشگیری اجتماعی نیز بیش‌ترین شکاف مربوط به وضعیت امنیتی با نمره ۱/۸۴ و کمترین شکاف مربوط به وضعیت اقتصادی با نمره ۱/۴۹ است.

جدول ۵. مقایسه توصیفی ابعاد مسئولیت‌پذیری احتیاطی سازمان‌ها در پیشگیری اجتماعی از جرم

متغیر	میانگین موجود	میانگین مطلوب	شکاف	مؤلفه	میانگین موجود	میانگین مطلوب	شکاف
بعد احتیاطی	۲/۶۰	۴/۲۶	۱/۶۵	التزام اجتماعی	۲/۵۳	۴/۲۵	۱/۷۱
				تعامل با جامعه	۲/۶۳	۴/۲۷	۱/۶۴
				امنیت در راستای توسعه پایدار	۲/۵۲	۴/۲۱	۱/۶۹
				عدالت اجتماعی	۲/۷۵	۴/۳۲	۱/۵۶
پیشگیری اجتماعی	۲/۵۳	۴/۱۹	۱/۶۶	وضعیت اقتصادی	۲/۷۳	۴/۲۲	۱/۴۹
				وضعیت اجتماعی	۲/۴۸	۴/۱۶	۱/۶۷
				وضعیت فرهنگی	۲/۵	۴/۱۴	۱/۶۴
				وضعیت امنیتی	۲/۴۰	۴/۲۴	۱/۸۴

یافته‌های استنباطی: قبل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، توزیع داده‌ها با کمک آزمون ران-تست^۱ بررسی شد و مشخص شد که توزیع داده‌ها تصادفی است (جدول ۶).

جدول ۶. بررسی تصادفی بودن توزیع داده‌ها

ردیف	بعد	مقدار آزمون run test	سطح معناداری	درجه آزادی
۱	بعد احتیاطی	۸/۸۲	۰/۰۰۱	۱۹۵
۲	پیشگیری اجتماعی	۱۰/۱۳	۰/۰۰۰	۱۹۵

آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نیز نشان داد که توزیع داده‌ها نرمال است (جدول ۷).

1 run test

جدول ۷. بررسی نرمال بودن یا غیرنرمال بودن توزیع داده‌ها

ردیف	بعد	مقدار آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری	درجه آزادی
۱	بعد احتیاطی	۴/۰۶	.۰۹۵	۱۹۵
۲	پیشگیری اجتماعی	۷/۴۴	.۷۶۴	۱۹۵

پرسش اول پژوهش: مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی مسئولیت احتیاطی سازمان‌ها در پیشگیری اجتماعی از جرم کدامند؟ برای پاسخ به پرسش اول پژوهش از آزمون کمو^۱ و بارتلت استفاده شد و نتایج در جدول ۸ ارائه شد.

جدول ۸. مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی مسئولیت احتیاطی سازمان‌ها

رتبه	بار عاملی	شاخص		بار عاملی	مؤلفه
۱	۴/۷۳	حل مشکلات اجتماعی	۳	۲/۴۲	التزام اجتماعی
۲	۴/۶۵	توجه به فواید و سود اجتماعی			
۳	۴/۴۹	کاهش آسیب‌های اجتماعی			
۴	۴/۳۶	کاهش تعارض‌های اجتماعی			
۱	۴/۶۴	توجه به باورهای حقیقی جامعه	۲	۲/۵۱	تعامل با جامعه
۲	۴/۵۷	تلاش برای کسب منفعت عمومی			
۳	۴/۲۷	نگرش واقعی جامعه به امر پیشگیری			
۴	۴/۲۷	بالا بردن توانایی بالقوه جامعه			
۱	۳/۷۸	التزام به سیاست‌های حقوق بشر	۴	۲/۳۶	امنیت در راستای توسعه پایدار
۲	۳/۶۹	زندگی بهتر برای نسل بعد			
۳	۳/۶۵	کمک به آموزش همگانی در حفظ امنیت			
۴	۳/۵۲	حفظ ارزش‌های جامعه			
۵	۳/۳۳	حفظ منافع برای نسل‌های آینده			
۶	۳/۰۲	توجه به محیط زیست			
۱	۳/۱۹	عدالت آموزشی	۱	۲/۷۱	عدالت اجتماعی
۲	۳/۱۷	برابری اجتماعی			
۳	۲/۹۶	توجه به آمایش سرزمین			

۴	۲/۹	عدم تبعیض در ارائه خدمات			
۵	۲/۷۸	تساوی و نفی هرگونه تبعیض			

بر اساس جدول ۸، مشخص می‌شود مؤلفه عدالت اجتماعی با ضریب ۲/۷۱ در رتبه اول، تعامل با جامعه با ضریب ۲/۵۱ در رتبه دوم، التزام اجتماعی با ضریب ۲/۴۲ در رتبه سوم و امنیت در راستای توسعه پایدار با ضریب ۲/۳۶ در رتبه چهارم قرار دارد. در مؤلفه عدالت اجتماعی، شاخص عدالت آموزشی در رتبه اول، در مؤلفه تعامل با جامعه، شاخص توجه به باورهای حقیقی جامعه در رتبه اول، در مؤلفه التزام اجتماعی، شاخص حل مشکلات اجتماعی در رتبه اول و در مؤلفه امنیت در راستای توسعه پایدار نیز شاخص التزام به سیاست‌های حقوق بشر در رتبه اول قرار دارد. نتایج حاصل از آزمون کمو نیز در جدول ۹ آمده است.

جدول ۹. نتایج آزمون کمو

مقدار آزمون کمو	مقدار آزمون بارنلت	سطح معناداری	مقدار وایمکس (واریانس تبیین شده)
۰/۸۱۲	۳۸۶/۹۷	۰/۰۰۰	۷۲/۰۲

آزمون فرضیه‌های پژوهش: نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش در جدول ۱۰ ارائه شده است.

جدول ۱۰. آزمون فرضیه‌های پژوهش

نام آزمون	متغیر مستقل	متغیر وابسته	نام آزمون	مقدار آزمون	معناداری
فرضیه فرعی اول	التزام اجتماعی	پیشگیری اجتماعی از جرم	پیرسون	۰/۴۲۵	۰/۰۰۰
فرضیه فرعی دوم	تعامل با جامعه			۰/۳۷۸	۰/۰۰۰
فرضیه فرعی سوم	امنیت در راستای توسعه پایدار			۰/۲۷۰	۰/۰۰۰
فرضیه فرعی چهارم	عدالت اجتماعی			۰/۴۷۱	۰/۰۰۰
فرضیه اصلی	مسئولیت‌پذیری احتیاطی			۰/۳۸۲	۰/۰۰۰

اطلاعات جدول ۱۰ نشان می‌دهد که همه فرضیه‌ها تایید شده‌اند.

بررسی رابطه بین مسئولیت‌پذیری احتیاطی سازمان‌ها با پیشگیری اجتماعی از جرم: برای بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش از تحلیل رگرسیون استفاده شده و نتایج در جداول ۱۱ تا ۱۳ ارائه شده است.

جدول ۱۱. بررسی رابطه بین مسئولیت‌پذیری احتیاطی سازمان‌ها با پیشگیری اجتماعی از جرم

سطح معناداری	مقدار F	میانگین مجذورات	درجه‌ی آزادی	مجموع مجذورات	رگرسیون
۰/۰۰۰	۵۵/۸۵۴	۵۷/۶۲۹	۱	۵۷/۶۲۹	رگرسیون
		۱/۰۳۲	۱۶۹	۱۷۴/۳۷۱	باقیمانده
			۱۷۰	۲۳۲/۰۰۰	جمع

جدول ۱۲. خلاصه مدل

آماره دوربین واتسون	ضرب تعیین تعدیل شده	ضرب تعیین	ضرب همبستگی چندگانه	مدل
۱/۰۱۶	۰/۴۱۵	۰/۴۷۹	۰/۵۲۴	۱

جدول ۱۳: خلاصه محاسبات ضرایب رگرسیونی

مدل ۱	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	t	سطح معناداری
	B	خطای استاندارد	بتا		
متغیر مستقل (ثابت)	۱/۴۹۹	۰/۳۰۰	-	۴/۹۹۱	۰/۰۰۰
التزام اجتماعی	۰/۵۵۴	۰/۰۷۴	۰/۴۹۸	۷/۴۷۴	۰/۰۰۰
تعامل با جامعه	۰/۲۴۲	۰/۰۵۴	۰/۲۷۲	۴/۴۵۰	۰/۰۰۴
امنیت در راستای توسعه پایدار	۰/۴۶۸	۰/۰۷۸	۰/۳۲۵	۶/۰۱۵	۰/۰۰۰
عدالت اجتماعی	۰/۳۸۷	۰/۰۰۳	۰/۵۸۲	۳/۸۷۴	۰/۰۴۱

یافته‌های جداول ۱۱ تا ۱۳ نشان می‌دهد که ۴۷/۹ درصد تغییرات در پیشگیری اجتماعی از جرم مربوط به مسئولیت‌پذیری احتیاطی سازمان‌ها و ۵۲/۱ درصد نیز مربوط به عوامل دیگر است. البته اشکال وارد بر این ضریب این است که تعداد درجات آزادی را در

نظر نمی‌گیرد. به همین دلیل برای رفع این مشکل، از ضریب تعدیل شده^۱ استفاده می‌شود. مقدار این ضریب ۴۱/۵ درصد است. معنی دار بودن رگرسیون نیز در جدول ۱۳ به وسیله F محاسبه شده است که در سطح ۹۹ درصد معنی دار است. هم‌چنین سلسله‌مراتب تأثیرگذاری متغیرهای مستقل به ترتیب شدت تأثیرگذاری براساس مقادیر بتا به این شرح است: (۱) عدالت اجتماعی، (۲) التزام اجتماعی، (۳) امنیت در راستای توسعه پایدار و (۴) تعامل با جامعه.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه به بررسی رابطه مسئولیت احتیاطی سازمان‌ها با پیشگیری از جرم پرداخت. بررسی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مسئولیت احتیاطی نشان داد که مؤلفه‌های عدالت اجتماعی، تعامل با جامعه، التزام اجتماعی و امنیت در راستای توسعه پایدار به ترتیب در پیشگیری از جرم تأثیر گذارند. در مؤلفه عدالت اجتماعی، شاخص عدالت آموزشی، در مؤلفه تعامل با جامعه، شاخص توجه به باورهای حقیقی جامعه، در مؤلفه التزام اجتماعی، شاخص حل مشکلات اجتماعی و در مؤلفه امنیت در راستای توسعه پایدار نیز شاخص التزام به سیاست‌های حقوق بشر از اهمیت بیشتری برخوردار بودند.

بررسی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مسئولیت احتیاطی سازمان‌ها در پیشگیری اجتماعی از جرم نشان داد از بین شاخص‌های مؤلفه عدالت اجتماعی، شاخص «عدالت آموزشی» در اولویت قرار داشته است که این یافته را می‌توان هم‌راستا با نتایج و یافته پژوهش حبیبی و همکاران (۱۳۹۵) و پوراسدی و همکاران (۱۳۹۵) دانست. هم‌چنین در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت، یکی از بحث‌های راهبردی هر حاکمیتی، عدالت آموزشی است، زیرا بسط و گسترش عدالت آموزشی در تعالی و رشد فرهنگی جامعه تأثیر غیرقابل انکاری دارد. در واقع یکی از شرایط لازم برای یک جامعه متعالی و پویا

و توسعه یافته دستیابی به عدالت، هم به معنای عام آن و هم به معنای خاص آن است، زیرا عدالت آموزشی است که زمینه را برای دستیابی به عدالت اجتماعی فراهم می‌کند و با مشارکت و حضور کلیه افراد جامعه در نظام آموزشی، مراتب جامعه‌پذیری، قانون‌مداری، هنجارمندی و... طی می‌شود.

از منظر پاسخگویان از بین شاخص‌های مؤلفه تعامل با جامعه، شاخص «توجه به باورهای حقیقی جامعه» در اولویت قرار داشته است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت، سازمان‌ها از جمله راه‌کارهایی که می‌توانند در پیشگیری اجتماعی از جرم و ارتقاء سطح قانون‌مداری و هنجارمندی افراد جامعه بکارگیرند توجه به باورهای حقیقی و مطلوب جامعه است. باورهایی که ریشه در هویت دینی و فرهنگ غنی ایرانی-اسلامی جامعه امروزی ایران داشته و از رهگذر آن می‌توان با تعمیق باورها، ارزش‌ها و الگوهای رفتاری مطلوب به پیشگیری از جرم و قانون‌مداری جامعه کمک کرد.

از بین شاخص‌های مؤلفه امنیت در راستای توسعه پایدار، شاخص «التزام به سیاست‌های حقوق بشر» در اولویت قرار داشته است. این بخش از یافته‌های پژوهش با نتایج پژوهش بابائیان و همکاران (۱۳۹۴) همراستا است. حقوق بشر به عنوان حقوقی بنیادی و غیرقابل سلب شناخته می‌شود که هر کس به صرف انسان بودن از آن بهره‌مند می‌شود. التزام به سیاست‌های حقوق بشر به معنی به رسمیت شناختن منزلت ذاتی و حقوق یکسان و سلب‌ناپذیر همه اعضای جامعه بشری است که اساس آزادی، عدالت و صلح در جوامع است. به زعم پاسخگویان، التزام به سیاست‌های حقوق بشر از بنیان‌های دستیابی به امنیت بادوام و توسعه پایدار در جامعه است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که تبلور آرمان‌ها و ثمره مجاهدت‌های ملت ایران و تجلی عینی قوانین و حدود الهی است خود مجموعه سیاست‌هایی است که باید توسط سازمان‌ها در سطح عینی و به صورت دقیق اجرایی شود تا از هرگونه وقوع جرم

پیشگیری شود. التزام به قانون اساسی به عنوان میثاق عمومی ملت باید همواره مورد توجه افراد جامعه و به‌ویژه سازمان‌ها باشد زیرا پیشگیری از جرم بدون التزام سازمان‌ها به احترام و التزام به حقوق اساسی افراد جامعه، امری دست‌نیافتنی می‌نماید.

از منظر پاسخگویان از بین شاخص‌های مؤلفه التزام اجتماعی، شاخص «حل مشکلات اجتماعی» در اولویت قرار داشته است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت اگرچه بین اندیشمندان و اندیشه‌ورزان ایرانی در خصوص اصلی‌ترین مشکلات اجتماعی جامعه ایران توافق و اشتراک نظر چندانی وجود ندارد اما مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری با انجام پژوهش «آینده‌پژوهی ایران ۱۳۹۶» مسائل اصلی و سناریوهای پیش روی ایران در سال ۱۳۹۷ را بررسی کرده است و بر این اساس، مسئله «بیکاری» در کنار دو مسئله «ضرورت اصلاحات ساختاری اقتصادی»، «بحران تأمین آب» در صدر مسائل اصلی و سناریوهای پیش روی ایران در سال ۱۳۹۷ قرار گرفته‌اند. این بررسی ۱۰۰ مسئله را به عنوان مهم‌ترین مسائل ایران در سال ۱۳۹۷ براساس اولویت ترتیب‌بندی کرده و کارشناسان خبره در حوزه‌های مختلف در این باره نظر داده‌اند و در واقع بازتاب نظرات کارشناسان است. نکته جالب در این بررسی سهم بالای مسائل اجتماعی یا دارای عواقب و ریشه‌های اجتماعی است. به طوری که از مجموع ۱۰۰ چالش معرفی شده، ۵۲ چالش مربوط به مسائل اجتماعی می‌شوند. مسائلی همچون ناامیدی درباره آینده، سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی، بی‌تفاوتی اجتماعی، اخلاق عمومی، امنیت روانی و اجتماعی و حقوق اساسی و شهروندی از جمله مسائلی هستند که ذهن جامعه ایرانی را به خود مشغول داشته و بی‌شک در صورت از میان برداشته نشدن، منشأ ظهور و بروز بسیاری از جرائم می‌شوند.

براساس یافته‌ها و نتایج این پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱) از آنجا که مولفه التزام اجتماعی به‌عنوان یکی از اقدامات مسئولیت‌پذیری حمایتی سازمان‌ها در پیشگیری اجتماعی از جرم حائز اثر بوده است، پیشنهاد می‌شود سازمان‌ها با مشارکت داوطلبانه در فعالیت‌های عام‌المنفعه جامعه نقش موثرتری ایفا کنند؛

۲) با توجه به اینکه مولفه تعامل با جامعه از سوی سازمان‌ها در پیشگیری اجتماعی از جرم تأثیرگذار است، پیشنهاد می‌شود سازمان‌ها به‌منظور ایجاد فضایی اخلاقی در مواجهه کارکنان‌شان با مردم نسبت به ابلاغ بیانیه‌ای که به‌روشنی کارکنان را به درک و انجام رفتارهای اخلاقی مطلوب هدایت کند، اقدام کنند؛

۳) براساس یافته‌ها و نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌شود قوه قضاییه مبتنی بر سند ملی پیشگیری اجتماعی از جرم و با تکیه بر رویکردهای مسئولیت‌پذیری حمایتی، نسبت به موارد زیر اقدام کند:

- تحریک وجدان اجتماعی سازمان‌ها برای از میان برداشتن بستر وقوع جرم و مشارکت در امور اجتماعی به دور از رویکردهای منفعت‌طلبانه صرف و محض؛
- التزام عملی سازمان‌ها به پایبندی به قانون در اعمال، شفافیت در رویکردها، پرهیز از تبعیض در ارائه خدمات، عدالت‌ورزی و... با هدف توسعه و تعمیق فضای سلامت اجتماعی در جامعه و ایجاد امنیت پایدار به‌عنوان مبدأ و منشأ هرگونه پیشگیری اخلاق‌مدار و اجتماع‌محور؛
- به‌منظور خط‌مشی‌دهی به دیگر سازمان‌ها برای ورود مسئولانه به حوزه پیشگیری اجتماعی از جرم، آرمان‌های اجتماعی متعالی و نیز ارزش‌های اجتماعی در معرض تحریف و تقلیل و... شناسایی و مسئولیت‌هر سازمان در این حوزه تبیین و به آن‌ها ابلاغ شود؛

- ایجاد سازوکار و سیستم بازخوردگیری اقدامات و فعالیت‌های پیشگیرانه از جرم سازمان‌ها و در تعاقب آن، شناخت و رفع نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت این اقدامات؛

منابع

- ایمان، محمدتقی و جلائیان بخشنده، وجیهه. (۱۳۸۹). بررسی و تبیین رابطه بین مسئولیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز. جامعه‌شناسی کاربردی. ۲۱(۳۷)، صص ۱۹-۴۲.
- ایمان، محمدتقی و مرادی، علی. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر از خودبیگانگی اجتماعی در مسئولیت اجتماعی مورد مطالعه: کارکنان شرکت نفت کرمانشاه. فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی. ۲۷(۶۷)، صص ۶۱۹-۶۹۹.
- بابائیان، علی؛ علی‌زاده، حسین و زارع، امین. (۱۳۹۴). شناسایی و رتبه‌بندی ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیروی انتظامی در تأمین امنیت (مورد مطالعه: استان قزوین). فصلنامه پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی. شماره ۳۰. صص ۱۴۹-۱۷۰.
- براتلو، فاطمه. (۱۳۸۶). مسئولیت اجتماعی شرکت. مرکز تحقیقات استراتژیک. فصلنامه راهبرد. شماره ۴۴.
- پوراسدی، محمد و معدنی، جواد. (۱۳۹۵). تأثیر مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی بر کیفیت ارائه خدمات انتظامی. فصلنامه علمی پژوهشی انتظام اجتماعی. ۸(۱)، صص ۱۶۱-۱۸۸.
- پیریایی، حبیب. (۱۳۹۷). بررسی نقش سیاست‌های آموزشی- تربیتی در پیشگیری از بزهکاری. مجموعه مقالات اولین همایش ملی جهانی سازی حقوق کودکان و نوجوانان از دیدگاه حقوقی و روانشناسی. تهران.
- تقی‌زاده، هوشنگ و سلطانی فسقندیس، غلامرضا. (۱۳۸۹). نقش هویت‌یابی و باورهای اخلاقی کارکنان در نتایج عملکردی رهبری اخلاقی. نشریه اخلاق در علوم و فناوری. ۱۱(۴)، صص ۹۷-۱۰۶.

- حبیبی، نوید؛ وظیفه دوست، حسین و جعفری، پریش. (۱۳۹۵). مؤلفه‌های ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۲(۲)، صص ۱۲۲-۱۴۵.
- حساس‌یگانه، یحیی و برزگر، قدرت‌الله. (۱۳۹۳). مبانی نظری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و پارادایم‌های تحقیقاتی آن در حرفه حسابداری. حسابداری مدیریت، ۷(۲۴)، صص ۱۰۹-۱۳۳.
- راب، وایت و هینس، فیونا. (۱۳۸۶). درآمدی بر جرم و جرم‌شناسی. (میرروح‌الله صدیق، مترجم). چاپ دوم. نشر دادگستر.
- سبحانی‌نژاد، مهدی و آب‌نیک، زهرا. (۱۳۹۱). بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی در محتوای برنامه درسی دوره متوسطه نظری ایران در سال ۱۳۸۹-۱۳۹۰. ۸(۱)، صص ۵۹-۱۰۶.
- عبدالرحمانی، رضا و حبیب‌زاده، اصحاب. (۱۳۹۵). نقش ارتباطات بین‌سازمانی نیروی انتظامی در ارتقاء امنیت عمومی (مورد مطالعه: شهر بندرعباس). فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی، ۱۱(۲)، صص ۲۶۱-۲۹۰.
- عمید، حسن. (۱۳۶۳). فرهنگ عمید. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- قلی‌پور، رحمت‌الله. (۱۳۹۲). چالش‌های نظام اداری. بررسی موردی: ایران. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- کوهی، کمال. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر سلامت سازمانی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی (مورد مطالعه: کارکنان دانشگاه تبریز). فصلنامه علمی پژوهشی توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق). ۱۰(۴)، صص ۳۳-۵۴.
- مجیبی، تورج و نبوی، فرشته. (۱۳۹۳). رابطه بین سرمایه اجتماعی و مسئولیت اجتماعی (مطالعه موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه). فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت، ۱۱(۳۶)، صص ۳۱-۳۹.

- محمدنسل، غلامرضا. (۱۳۹۱). پلیس و پیشگیری از جرم (مجموعه مقالات). مجموعه دوجلدی. معاونت آموزش نیروی انتظامی.
- محمدی، حمیده و شیخ‌الاسلامی، راضیه. (۱۳۹۲). نقش ارزش‌های فرهنگی در پیش‌بینی نوع دوستی با واسطه‌گری مسئولیت‌پذیری در دانشجویان دانشگاه شیراز. فرهنگ در دانشگاه اسلامی. ۳(۴)، صص ۵۸۶-۶۰۲.
- مشبکی، اصغر و خلیلی شجاعی، وهاب. (۱۳۸۹). بررسی رابطه فرهنگ سازمانی و مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها. جامعه‌شناسی کاربردی. ۲۰(۲)، صص ۳۷-۵۶.
- معمارزاده طهران، غلامرضا و وزیری نظام‌دوست، معصومه. (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر مسئولیت اجتماعی سازمان‌های دولتی ایران (نیروگاه برق طرشت). نشریات دانشگاه آزاد اسلامی. ۲۱(۲)، صص ۶۴-۸۰.
- معین، محمد. (۱۳۶۰). فرهنگ فارسی. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- مقیمی، سیدمحمد. (۱۳۸۷). اخلاق سازمانی؛ جوهره فرهنگ سازمانی کارآمد. نشریه مدیریت فرهنگ سازمانی. ۶(۱۷)، صص ۶۳-۸۷.
- نجفی‌ابرنندآبادی، علی‌حسین. (۱۳۸۷). مباحثی در علوم جنایی، تقریرات درسی جرم‌شناسی. مقاطع دکتری و کارشناسی ارشد. مجموعه دو جلدی به کوشش شهرام ابراهیمی.
- نجفی‌ابرنندآبادی، علی‌حسین. (۱۳۹۱). درباره سن و علوم جنایی: دیباچه در رجبی‌پور، محمود. پژوهشی در مبانی پیشگیری اجتماعی رشدمدار از بزه‌کاری اطفال و نوجوانان. چاپ نخست، تهران: میزان.
- نریمانی، محمد؛ صادقیه‌اثری، سعید؛ اسماعیلی‌نژاد، علی و سلیمانی، اسماعیل. (۱۳۹۲). مقایسه نوع دوستی، حس همدلی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در افراد داوطلب و غیرداوطلب اهدای خون. فصلنامه خون. ۱۰(۲)، صص ۱۹۰-۱۹۷.
- نیازپور، امیرحسین. (۱۳۹۱). تکالیف جرم‌شناسانه دستگاه قضایی در پرتو قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. مجله حقوقی دادگستری، شماره ۸۰.

- نیازپور، امیرحسین. (۱۳۹۱). گفتمان پیمان حقوق کودک در زمینه پیشگیری از بزه‌کاری. پژوهشنامه حقوق کیفری، شماره ۶
- یزدان‌پناه، لیلا و حکمت، فاطمه. (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی جوانان (مطالعه دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان). فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات اجتماعی ایران، ۸(۲)، صص ۱۲۷-۱۵۰.
- Apaydin, C. and Ercan, B. (2010). A structural equation model analysis of Turkish school managers' views on social responsibility. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. Vol. 2 .pp. 5590– 5598.
- Barbara, Steward. (2004). *Infrared Spectroscopy: Fundamentals and Applications*. Writing a Literature Review. *British Journal of Occupational Therapy*.
- Barraclough, S. M. (2008). A grim contradiction: The practice and consequences of corporate social responsibility by British American Tobacco in Malaysia, *Social Science & Medicine*. No. 66 pp 784-796
- Carool. (1999). New aspects of research into service encounters and service quality. *International Journal of service Industry Management*. 17(3), pp 245 257.
- Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the Moral Management of organizational Stakeholders. *Business Horizons*, pp 39-48. Retrieved from: [http://dx.doi.org/10.1016/0007-6813\(91\)90005-G](http://dx.doi.org/10.1016/0007-6813(91)90005-G).
- Castka, p & Balzarova, A. M. (2007). ISO 26000 and supply chains on the Diffusion of the social Responsibility standards *international journal of production Economics*.
- Ceil, Chenoy. (2012). *Employees and Corporate Social Responsibility*. Retrieved from: <https://ssrn.com/abstract=2112654> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2112654>
- Ebrahiminezhad, M., and Akbari, M. (2009). Relationship Value perspective of social responsibility in their role as

- managers and government agencies, *Journal of Management Research in Iran*, 3(4), pp 1-33. (In Persian).
- Falck, O., & Hebich, S. (2007). Corporate social responsibility: Doing well by doing good. *Business Horison*. No 50.
 - Filizöz B, Fisne, M. (2011). Corporate Social Responsibility: A Study of Striking Corporate Social Responsibility Practices in Sport Management. 7th International Strategic Management Conference, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, No 24, pp 1405–1417.
 - Ford, M. E. (1985). Social Cognition and Social Competence in Adolescence. *Developmental Psychology*. Vol 18, pp 323-340.
 - Golob, Ursa & Bartlett, Jennifer L. (2007). Communicating about corporate social responsibility: a comparative study of CSR reporting in Australia and Slovenia. *Public Relations Review*, 33(1), pp 1-9.
 - Jackson, L. A. & Wade, J. E. (2005). Police Perception of Social Capital and Sense of Responsibility: An Explanation of Proactive Policing, *An International Journal of Police Strategies & Managements*, vol 28, pp 49-68.
 - KIM, Chung, Hee., And Scullion, Hugh. (2013). The effect of Corporate Social Responsibility (CSR) on employee motivation : a cross-national study. *Economics and Business Review EBR*, 13(2), pp 5-30.
 - Kim, S.Y., & Reber, B.H. (2008). Public relations place in corporate social responsibility: Practitioners define their role. *Public Relations Review*. 34, pp 337-342.
 - Lawhorn, B. (2009). Extracurricular Activities: The Afterschool Connection. *Occupational Outlook Quarterly*, pp 16-21.
 - Linthicum, C., Reitenga, A.L. And Sanchez, J.M. (2010). Social responsibility and corporate reputation: The case of the Arthur Andersen Enron audit failure, *J. Account. Public Policy*. No. 29, pp 160–176.

- Lowhorn, G. L. (2009). The effect of supportive organizational leadership, organizational socialization, and satisfaction with supervision on turnover as mediated by organizational commitment and job satisfaction in faculty. (Order No. 3377768, Regent University).
- Mergler, A. S, (2007). Relationships Between personal responsibility, emotional intelligence and self steem in adolescents and young adults. The Australian Educational And Developmental Psychologist, 24(10, pp 5-18.
- Musa, obalola. (2008). Beyond Philanthropy, Corporate Social responsibility in the Nigerian Insurance Industry, social responsibility Journal, 4(4), pp 538-548.
- Nakamura1, M. and Agnes, M. (2006). Watanabe-Muraoka1 Global Social Responsibility: Developing a Scale for Senior High School Students in Japan, International Journal for the Advancement of Counseling, 28(3), pp 213-226.
- Pop, O., Dina, G.C. and Martin, C. (2011). Promoting the corporate social responsibility for a green economyand innovative jobs, Procedia Social and Behavioral Sciences. No. 15 pp 1020–1023.
- Prado-lorenzo, J. (2008). Social Responsibility in Spain: practices and motivations in firms. management Dicision, 48(8), pp 7-47.
- Randolph, S. W. (2008). The Role of Altruistic Behavior, Empathetic and social Responsibility Motivation in Blood Donation Behavior. Transfusion, 48, pp 43-54.

پروفیسر شہناز گل خان
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ